

ACHTERGRONDDOCUMENT STUDIEGELD

Dit document is een overzicht van de VVS-standpunten en argumenten inzake de inschrijvingsgelden en kosteloos hoger onderwijs.

1.1. ALL STUDENTS HAVE THE RIGHT TO ACCESS TO PUBLICLY PROVIDED EDUCATION OF HIGH QUALITY FREE OF CHARGE.

1.1.1. principe

VVS staat voor een democratisch en toegankelijk hoger onderwijs en bestrijdt op die manier elke financiële of andere drempel die de vrije toegang voor bekwame en gemotiveerde potentiële studenten kan belemmeren. Inschrijvingsgelden hebben een zeer groot aandeel in de financiële kost van verder studeren en het leidt dus geen twijfel dat ze de toegang tot het hoger onderwijs ondemocratisch maken. Om die reden vraagt VVS eigenlijk de afschaffing van alle inschrijvingsgelden. Niet zomaar vanuit een zucht naar het principiële maar wel omdat dit het meest democratiserende, eenvoudige en efficiënte systeem is waarin niemand net naast een tarief kan grijpen en niemand het kind van de rekening hoeft te zijn.

1.1.2. ECOSOC-verdrag

Op 19 december 1966 werd te New York het zogenoemde ECOSOC-verdrag opgesteld en ondertekend door België. Dat VN-verdrag werd op 25 januari 1983 door Vlaanderen geratificeerd. Het *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* stelt dat : "het hoger onderwijs door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs voor een ieder op basis van bekwaamheid gelijkelijk toegankelijk dient te worden gemaakt."

Het arrest van het arbitragehof van 19 mei 1994 houdt in dat België en bij uitbreiding de gemeenschappen geen maatregelen mogen nemen die tegen het streven naar kosteloos (hoger) onderwijs ingaan. Deze zogenoemde *standstill* verplichting is de juridische basis waarop men de verhoging van inschrijvingsgelden kan tegenhouden. Door te verwijzen naar dit ECOSOC-verdrag en te dreigen met juridische procedures, heeft VVS recent nog in het kader van de aanpassing van het studiegeld aan de nieuwe flexibele onderwijsorganisatie de stijging van het studiegeld voor bepaalde categorieën studenten (halftijdse studenten, bijkomende inschrijvingen, bijna beursstudenten...) kunnen tegenhouden.

Ook nav de disproportionele stijging van het studiegeld voor de aanvullende academische lerarenopleiding (de specifieke lerarenopleidingen uit het nieuwe decreet) overweegt VVS op basis van dit verdrag verdere juridische stappen.

Dit verdrag en de inhoud ervan is één van de redenen waarom de inschrijvingsgelden vandaag niet hoger liggen. Om die reden heeft VVS in het verleden het streven naar kosteloos hoger onderwijs steeds gesteund. Tot nu toe is dat een zeer vruchtbare strategie gebleken om de meeste stijgingen van het studiegeld tegen te houden.

1.1.3. GATS

VVS heet er in het verleden steeds op gewezen dat er verstrekkende gevolgen verbonden zijn aan de keuze van een financieringssysteem voor het hoger onderwijs. Het hoger onderwijs als een verhandelbare dienst beschouwen die onderhevig wordt aan de WTO-bepalingen, zou een ernstige bedreiging vormen voor een kwaliteitvol en democratisch hoger onderwijs. Het GATS-verdrag over handel in diensten omvat alle mogelijke diensten en vormen van dienstverlening, uitgezonderd 'overheidsdiensten' (Art. I.3.b: "includes any service in any sector, except services supplied in the exercise of governmental authority").

De ganse discussie over de plaats van het onderwijs binnen het GATS-verdrag is afhankelijk van het antwoord op de vraag wat voor een dienst het onderwijs eigenlijk is? Het moge duidelijk zijn dat onderwijs een ambivalente positie inneemt. Er is aan de een kant de publieke geldstroom vanwege de overheid, maar er bestaat aan de andere kant eveneens een private geldstroom (de zgn. derde geldstroom en de inschrijvingsgelden). Bovendien kunnen sommige private instellingen beschouwd worden als 'functioneel publiek' vanuit hun opdracht en kan tevens aangetoond worden dat sommige instellingen van hoger onderwijs als private instellingen die met overheidsgeld opereren op de onderwijsmarkt.

Om het hoger onderwijs als publiek goed te vrijwaren pleit VVS er daarom voor dat het beleid van overheid en instellingen ernaar zou streven om het publieke karakter van het onderwijs zoveel mogelijk te behouden en zelfs te versterken, door bvb. private invloeden en elementen te verminderen en/of te vermijden (vb financiering, inschrijvingsgelden ...).

1.1.4. studiekosten

Vooraf is het belangrijk om een duidelijk zicht te krijgen op welke studiekosten er bestaan. Wat zijn dat?

Studiekosten zijn alle kosten die je niet zou hebben indien je geen gebruik zou maken van de onderwijsdienst in kwestie. Er zijn in de wetenschappelijke literatuur eigenlijk drie soorten kosten:

1. Directe studiekosten: dat zijn uitgaven die je maakt. Hierin heb je drie subcategorieën

- strikt studiegebonden kosten: je kan niet buiten deze kosten als je studeert, maar je hebt ze niet als je niet studeert. Concreet gaat het over inschrijvingsgeld, handboeken, studiemateriaal
- niet strikt studiegebonden zijn kosten die men ook heeft als men niet zou studeren, dat zijn leefkosten. Ook als je niet verder studeert moet je je kleden, voeden, ontspannen, kan je medische kosten hebben....
- strikt niet-studiegebonden kosten: dat zijn uitgaven die je weliswaar niet zou maken als je niet zou deelnemen aan het hoger onderwijs, maar die anderzijds niet nodig zijn om je studie te kunnen volgen. Het gaat hier over lidgeld voor studentenorganisaties, over jaaruitstapjes, cinemabezoekjes of andere studentikoze ontspanningsactiviteiten.

2. Indirecte studiekosten: dat zijn kosten die voortvloeien uit het feit dat je tijdens je studietijd geen arbeidsinkomen hebt, opportuniteitskosten in de vorm van het gedeerde inkomen. Deze kost is een sterk verklarende factor voor de mindere doorstroom naar het hoger onderwijs van jongeren uit minvermogende gezinnen en arbeidersmilieus.

3. Kosten die geassocieerd worden met de toegang tot het beroep, bijvoorbeeld de installatie van een tandartsenkabinet...)

Studiekostenonderzoeken beperken zich tot de strikt studiegebonden directe studiekost. De vastgeste directe strikt studiegebonden kosten zijn de volgende:

Geïndexeerde studiekost en studiekostdekking door studietoelagen voor één student hoger onderwijs, hogeschool / universiteit thuiswonend/kotstudent, academiejaar 2004-2005, Vlaanderen.

	Thuiswonende	Kotstudent
Studiekost HOBU (a)	2263,15	4032,91
Studiekost Universiteit (b)	1873,94	3853,72
Volledige studietoelage (c)	1842,00	3069,00
Studiekostdekking door studietoelage HOBU (c)/(a)	81%	76%
Studiekostdekking door studietoelage universiteit (c)/(b)	98%	80%

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Algemene Zaken en Financiën – Administratie Planning en Statistiek, 2005: 155.

Opmerking: De laatste studiekostenraming dateert van 2000 op cijfers van 1998. Tussen 86-87 en 98-99 stegen de studiekosten voor thuiswonende hogeschoolstudenten netto 63% en 37% voor kotstudenten, voor uniefstudenten bedroeg de stijging voor netto 35% voor pendelaars en 41% voor kotstudenten. Ook nu zijn er sterke aanwijzingen dat de studiekosten weer sterk gestegen zijn.

In deze laatste studiekostenmeting betekende inschrijvingsgeld de tweede grootste uitgavepost voor universiteitsstudenten en nam het de derde grootste hap uit het budget van hogeschoolstudenten. Let wel: in die tijd lagen de gemiddelde inschrijvingsgelden aan de hogescholen nog gevoelig lager dan de universitaire studiegelden! Sinds de harmonisatiebeweging van de laatste jaren werden die bijna overal opgeschroefd tot op het niveau van de geassocieerde universiteiten, het decreetale maximum. Inschrijvingsgeld is slechts één uitgavenpost in de onderzochte studiekosten. Het is evenwel de meest gekende, omdat de uitgave rechtstreeks is verbonden met je inschrijving in hogeschool of universiteit.

De invullingen van kosteloos hoger onderwijs, hangen bijgevolg nauw samen met de gehanteerde definitie van studiekosten.

Het niet heffen van inschrijvingsgelden, wil niet zeggen dat het onderwijs gratis is en er geen private bijdrage meer wordt verwacht van de student. Immers, zelfs zonder inschrijvingsgelden blijven er nog vele andere studiekosten overeind. In de bestaande hoger onderwijssystemen die geen inschrijvingsgeld kennen, blijven de andere studiekosten wel nog bestaan: de directe studiegebonden kosten (ook zonder studiegeld loopt het nog altijd in de duizenden euro's), leefkosten, én het gedeerde inkomen van verschillende jaren. Ook zonder inschrijvingsgelden is verder studeren er nog steeds een belangrijke persoonlijke investering en levert de student (of zijn ouders) nog steeds aanzienlijke private financiële bijdrages aan het hoger onderwijs. Meestal bestaan er daarnaast nog systemen van studiebeurzen voor de financieel zwakkere studenten om tussen te komen in deze resterende studiekosten. Geen inschrijvingsgelden is eigenlijk een eerder minimalistische invulling van kosteloos onderwijs.

1.1.5. de impact van inschrijvingsgeld

Inschrijvingsgeld is één van de meest omvangrijke directe studiekosten. Het is de meest gekende omdat niemand eraan ontsnapt. Het is zeker niet de grootste bron van inkomsten voor instellingen en het heeft enkel negatieve effecten op de democratisering van het hoger onderwijs. Inschrijvingsgelden hebben een zeer groot aandeel in de financiële kost van verder studeren en het leidt dus geen twijfel dat ze de toegang tot het hoger onderwijs ondemocratisch maken. Jongeren uit minder goedge milieus stromen in Vlaanderen nog steeds erg ondermaats door naar het

hoger onderwijs. Onderzoek¹ wijst uit dat financiële factoren (gederfd loon, inkomen van de ouders, inschatting van de directe studiekost) een zeer belangrijke rol spelen bij de beslissing om al dan niet verder te studeren.

Naast de evidente financiële kant werpt inschrijvingsgeld ook een psychologische drempel op en bezorgt het hoger onderwijs haar dure en elitaire imago. Bovendien gaat het om sommen van een grootteorde die de meeste studenten zelden of nooit op hun bankrekening aantreffen. Dat deze in één keer aan het begin van het academiejaar moeten worden opgehoest, maakt van hogere studies al van de eerste dag een financiële aderlating.

Een vaak gehoord argument is dat de negatieve democratiseringsimpact van studiegeld kan worden gecompenseerd met selectieve financiële ondersteuningsmaatregelen, zoals ons studiebeurzenstelsel. Helaas kent dat systeem haar gebreken. Het is gebaseerd op de fiscaliteit die niet altijd een correcte afspiegeling is van minvermogenheid (zelfstandigen hebben een lage belastingaangifte, andere inkomens dan uit arbeid tellen nauwelijks mee...). Daarbij komt dat de beursbedragen ontoereikend zijn en de inkomensgrenzen veel te laag, waardoor er een grote groep van financieel behoeftigen naast een studietoelage grijpt. Uit onderzoek blijkt dat een aanzienlijk deel van alle beursgerechtigden geen beurs aanvraagt. De gebrekkige kennis van de voorzieningen en de ingewikkelde procedures zijn een bureaucratische drempel die veel jong talent doet struikelen. Bovendien bleek uit eerder vermeld onderzoek dat de subjectieve inschatting van de directe studiekost, een van de belangrijkste redenen was om niet verder te studeren. Het maximum inschrijvingsgeld (en niet het gunsttarief) zal dus doorslaggevend blijven in de participatiebeslissing van jongeren. Hogere inschrijvingsgelden in combinatie met selectieve maatregelen (beurzen of lagere tarieven voor financieel zwakkeren) blijkt geen nuloperatie wat betreft de democratisering. Financiële drempels zijn immers sterk verweven met psychologische en culturele factoren. De uitdaging van de ondervertegenwoordiging van financieel zwakke groepen, is een complex gegeven dat zich niet laat oplossen met vestzak-broekzakoperaties.

De impact van inschrijvingsgeld blijkt ook uit ervaringen uit de buurlanden. In Groot-Brittannië bijvoorbeeld heeft de recente stijging van het inschrijvingsgeld, geleid tot een veel lagere participatiegraad aan het hoger onderwijs (4% minder). Anderzijds behoren de Scandinavische landen, die tot nu toe geen studiegeld kennen, dan weer tot de meest gedemocratiseerde die er in het hoger onderwijs te vinden zijn.

1.1.6. vvs-standpunt mbt studiegeld²

VVS staat voor een democratisch en toegankelijk hoger onderwijs en bestrijdt op die manier elke financiële of andere

drempel die de vrije toegang voor bekwame en gemotiveerde potentiële studenten kan belemmeren.

Inschrijvingsgelden

hebben een zeer groot aandeel in de financiële kost van verder studeren en het leidt dus geen twijfel dat ze de toegang

tot het hoger onderwijs ondemocratisch maken. Om die reden bepleitte VVS in het verleden eigenlijk de afschaffing van alle inschrijvingsgelden. Niet zomaar vanuit een zucht naar het principiële maar wel omdat dit het meest democratiserende, eenvoudige en efficiënte systeem is waarin niemand net naast een tarief kan grijpen en niemand het kind van de rekening hoeft te zijn.

Naast dit lange termijnideaal bepleit VVS ook enkele pragmatische stappen om op korte termijn deze financiële drempel te verlagen. Een eerste stap moet de opheffing zijn van studiegelden voor de sociaal zwakste categorieën, de beurs en de bijna-beursstudenten. Deze laatste zijn als groep overigens sterk gemarginaliseerd omdat het selectie criterium van maximaal 1250 euro boven de maximuminkomensgrens voor beursgerechtigdheid nu al decennia lang onveranderd bleef. VVS vraagt daarom dat dit criterium welvaartsvast wordt en dat de indexatie ook met terugwerkende kracht wordt toegepast zodat alle studenten waarvoor dit tarief oorspronkelijk bedoeld was er terug beroep op kunnen doen.

Indien de budgettaire mogelijkheden de onmiddellijk afschaf van inschrijvingsgelden bemoeilijkt, moeten er op zijn minst eerste stappen worden gezet. De meest geleidelijke weg denkbaar om te komen tot kosteloosheid in het hoger onderwijs en een absolute minimumeis voor VVS, is de niet-indexatie van de inschrijvingsgelden. In geen geval mogen de nu geldende inschrijvingsgelden stijgen.

1.1.7. actuele stand van zaken

Momenteel bestaat er zeer veel opwaartse druk op inschrijvingsgelden en die wordt georchestreerd vanuit Europa. Dat pleidooi van de Europese commissie staat sterk uitgewerkt in het laatste communiqué dat ze de wereld uitstuurde, getiteld "Equity and efficiency". Hierin trekt ze voluit de kaart van hogere inschrijvingsgelden in het hoger onderwijs, als middel om meer rechtvaardigheid te bewerkstelligen. In Nederland, Engeland, Hongarije, Denemarken... zijn er als gevolg hiervan concrete plannen om inschrijvingsgelden te heffen of op te trekken.

Hieronder volgt een overzicht van argumenten van de commissie én tegenargumenten.

1.1.7.1. hoger onderwijs: private vs. public return?

De commissie vindt dat een diploma hoger onderwijs zichzelf terugverdient via een hoger loon. Hoger onderwijs is in haar ogen vooral een privé-investering. Het persoonlijke profijt dat een afgestudeerde heeft aan zijn diploma hoger

¹ Nicaise, I. ea, Studietoelagen en participatie in het hoger onderwijs, 2000

² Terug te vinden in oa: het congresstandpunt van mei 2005, het vvs-advies mbt de flexibilisering van het studiegeld, het standpunt mbt het basisdecreet hoger onderwijs, het standpunt mbt het verlaagd inschrijvingsgeld....

onderwijs, zou een grotere persoonlijke financiële inbreng rechtvaardigen. VVS ontkent uiteraard niet dat verder studeren een goede persoonlijke investering is. Maar niet elke studierichting in het hoger onderwijs is een garantie op een job, laat staan met een riant loon. Bovendien zijn lonen ook geen onveranderlijke statische gegeven maar gevoelig aan conjunctuurschommelingen of een nieuwe belastings- of loonspolitiek. Tenslotte garandeert het aanvangen van hogere studies in de verste verte niet dat je de eindmeet ook haalt. De slaagcijfers zijn daarvan het levende bewijs. Wie door omstandigheden niet slaagt, ziet zijn inschrijvingsgeld in rook opgaan. Verder studeren is dus wel een persoonlijke investering, maar als je het vergelijkt met investeren in een huis, blijft het wel een zeer risicovolle. Zoals hoger al aangetoond, vergt verder studeren, ook zonder riante inschrijvingsgelden, een grote financiële inspanning van de student (of zijn ouders).

Echter brengt hoger onderwijs niet alleen individueel geluk. Het draagt ook bij tot de maatschappelijke ontwikkeling en welvaart. Zelfs de voorstanders van meer private financiële inbreng in het hoger onderwijs, moeten erkennen dat het belang van de publieke terugverdieneffecten van het hoger onderwijs vaak worden onderschat. Deze zijn immers veel moeilijker meetbaar. Het gaat om minder tastbare positieve bijdragen in de vorm van bijvoorbeeld de meer democratische ingesteldheid van hogeschoolden, een groter maatschappelijk welbevinden, de bijdrage aan de politieke en culturele ontwikkelingen... Maar ook om bijdragen met een financieel kantje zoals een breder draagvlak voor de sociale zekerheid, hogere belastingsinkomsten, een betere match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, een effect op het innovatie – en aanpassingsvermogen van de beroepsbevolking, effecten op de volksgezondheid en de levensverwachting, minder criminaliteit, verhoging van de sociale cohesie.

Op een ogenblik waarop Europa hoog inzet op de Lissabonstrategie om de meest competitieve kenniseconomie ter wereld te worden, met meer en betere banen voor iedereen en een grotere sociale cohesie, is deze reductie van hoger onderwijs tot een persoonlijk profijt, bevreemdend. Hoger onderwijs wordt net inschakeld in de Lissabonstrategie omdat het kan bijdragen tot economische groei. OESO-cijfers tonen immers aan dat de stijging van de scholingsgraad met één jaar, leidt tot een groei van het BNP met 1%. De economische bijdrage van universitair onderzoek, is beter gekend. Investeren in hoger onderwijs, leidt dus tot meer welvaart en een groter welzijn. Toch wanneer deze economische groei wordt vertaald naar een hogere tewerkstellingsgraad en grotere sociale cohesie. Zo toont onderzoek in Engeland aan dat hoger onderwijs een groot spillovereffect heeft en ook leidt tot loonsstijgingen bij de niet geschoolde arbeiders.

Tenslotte houden de algemene uitspraken van de commissie onvoldoende rekening met de grote intranationale verschillen. De analyse van de Europese commissie is sterk geïnspireerd door Angelsaksische systemen met een lage belastingsdruk. Het privaat onderwijsrendement is doorgaans veel kleiner in de landen met een progressief belastingsstelsel waar de sterkste schouders de meeste lasten dragen. Op deze manier betalen de mensen die dankzij een diploma meer verdienen hun deel aan de maatschappij terug.

1.1.7.2. *motiveren van studenten*

Voorstanders van inschrijvingsgelden beweren wel eens dat het betalen van hoge inschrijvingsgelden studenten zou aansporen om meer te leren en zo sneller af te studeren.

Antwoord: De praktijk wijst echter uit dat deze stelling niet op gaat. Nederlands onderzoek³ toont aan dat studenten zeer huiverachtig staan tegenover lenen en deze zoveel mogelijk proberen te vermijden door bijbaantjes te nemen om de hogere inschrijvingsgelden te betalen. Deze concurrerende tijdsbestedingen zijn dan weer één van de oorzaken waarom studenten langer over hun studies gaan doen of deze zelfs helemaal laten vallen. Bovendien is zelfs zonder inschrijvingsgelden studeren al een dure aangelegenheid. Ook dit gedeerde inkomen is een vorm van investering. Beursstudenten kunnen zich ook maar 1 jaar bissen veroorloven. Als financiële prikkels dus al zouden werken, dan doen ze dat vaak op een sociaal onrechtvaardige manier.

1.1.7.3. *de oplossing van de commissie:*

De Europese commissie pleit dus voor hogere inschrijvingsgelden. Garanties voor bankleningen, inkomensafhankelijke studieleningen, beurzen en op middelentoetsen gebaseerde bijdragen in de studiekosten moeten ervoor zorgen dat ook studenten van minder rijke komaf naar het hoger onderwijs kunnen.

Dat het heffen van hogere inschrijvingsgelden in compenseren met selectieve studiebeurzen niet neutraal is op het vlak van democratisering, hebben we hoger al aangetoond. Slechts een kleine groep studenten heeft er recht op. Er vallen steeds studenten die het financieel moeilijk hebben door de mazen van het net. Zij zullen zowel een beurs mislopen als hoge inschrijvingsgelden moeten ophoesten.

Ook is maar de vraag of studieleningen een geschikt instrument zijn om meer sociale rechtvaardigheid te realiseren. Er blijkt onder studenten een grote leenaversie te bestaan. Financieel zwakkere milieu's hebben daar doorgaans nog meer last van omdat lange termijninvesteringen hier nog minder evident zijn. Bovendien gaat het om een bijzonder risicovolle investering. Door een combinatie met culturele drempels, kampen deze groepen vaak met lagere slaagcijfers. De meeste studieleningssystemen kampen bovendien met redelijk wat terugbetalingsmoeilijkheden, waardoor ze een grote overheadkost hebben. Niet alle studies leiden immers tot werkzekerheid, bovendien zijn ook de (starters-)lonen tussen pas afgestudeerden sterk verschillend naar studierichting. De verschillen in terugbetalingsmogelijkheden kunnen daarom ook een invloed hebben op de studiekeuze (filosofie wordt minder evident voor wie een lening moet afsluiten) en op de jobkeuze (voor een kleine ngo gaan werken is niet zo evident omdat je lening niet afbetaald geraakt). Bovendien wordt

³ Vossensteyn, cheps

levenslang leren steeds meer een realiteit. Wie heeft moeten lenen voor zijn basisopleiding, zal tegen dat deze afbetaald is stilaan al een eigen kroost te onderhouden hebben. En tegen dat de kinderen aan studeren toe zijn, kan ook hijzelf nog eens gaan lenen om zijn diploma te actualiseren of zichzelf te heroriënteren. Levenslang leren wordt zo al snel levenslang lenen! Het voorstel van de commissie roept vragen op over de intergenerationale rechtvaardigheid.

1.1.7.4. *funding gap*

Wat verstaat de commissie onder deze 'funding gap'? De laatste decennia stroomden steeds meer studenten toe tot het hoger onderwijs. Deze massificatie van het hoger onderwijs, werd echter niet gevolgd door een even grote toename van het budget. Overheden maakten niet genoeg overheidsmiddelen vrij om de universiteiten en hogescholen te financieren. Deze situatie leidde tot een pijnlijke onderfinanciering van ons hoger onderwijs. Om de ambitieuze doelstellingen te halen die onze politici voorop zetten, zijn er echter financiële middelen nodig. Met de vergrijzing voor de deur zullen de kosten voor pensioenen en zorg enkel toenemen, terwijl de actieve bevolking die bijdrage betaalt verkleint. Bovendien zitten de lidstaten in een erg nauw budgettair kader door het Stabiliteitspact. In het kader van de Lissabonstrategie werd afgesproken om 2% van het bruto binnenlands product te besteden aan hoger onderwijs. Het uitgangspunt van de commissie is dat deze extra financiële inspanning in hoofdzaak moet worden gerealiseerd door private inbreng (inschrijvingsgelden, leningen etc).

Het pleidooi van de Europese commissie vertoont een zekere gespletenheid: enerzijds promoot Europa met alle mogelijke middelen de ontwikkeling van de meest dynamische kenniseconomie maar anderzijds weigert men om daar de gepaste middelen tegenover te zetten. Lang voor er sprake was van kenniseconomie, begin jaren tachtig, spenderen de meeste westerse landen nochtans in verhouding meer middelen in onderwijs dan nu. VVS heeft steeds gepleit voor meer middelen voor het hoger onderwijs om de ambitieuze doelstellingen te realiseren..

De Europese commissie stelt bovendien dat het ondertussen voldoende bewezen is dat 'gratis' hoger onderwijs (d.w.z. geheel door de overheid gefinancierd) niet automatisch rechtvaardig is. Het klopt dat gratis onderwijs niet automatisch leidt tot meer rechtvaardigheid. Naast de financiële drempels, zijn er ook socio-culturele barrières. Een integrale aanpak is vereist om de zogenaamde 2de democratiseringsgolf te bewerkstelligen. De financiële drempels verhogen in plaats van deze af te bouwen, zal de democratisering echter niet vooruit helpen.

Een eerlijke evaluatie van kosteloos hoger onderwijs zou ook moeten erkennen dat het niet op veel plaatsen werd gerealiseerd. In de Scandinavische landen bestaat er een hoger onderwijsbestel zonder studiegeld. Deze landen behoren ook tot de best scorende landen op het gebied van participatiegraad en democratisering. Bovendien benaderen de Scandinavische landen nog het dichtst het streefdoel om 2% van het BBP aan hoger onderwijs te spenderen. Het is dus bevreemdend dat niet het Scandinavische maar wel het Angelsaksische systeem door de Europese commissie als model naar voren wordt geschoven.